

Study Circle Career Development Institute

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

(२१) अध्यापन अभियोग्यता

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय - अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षांतील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

- * सूचना : खालील परीक्षामध्ये विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांची सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकनिहाय परीक्षाभिमुख मांडणी केलेली आहे -

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२-१८)

- १) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
- २) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
- ३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, २० जून २००४
- ४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
- ५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
- ६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
- ७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २४ जानेवारी २०१६
- ८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २३ डिसेंबर २०१८

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षा (१९९७-२०१३)

- १) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
- २) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
- ३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
- ४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
- ५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
- ६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी परीक्षा (२००१-१५)

- १) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा डिसेंबर, २००१
- २) सहायक प्रकल्प अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जानेवारी २०१०
- ३) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा ३ ऑक्टोबर २०१५

शालेय शिक्षण व क्रीडा अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००-१७)

- १) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
- २) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
- ३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
- ४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
- ५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
- ६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३

- ७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
- ८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
- ९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

(१) महिला व बालविकास आयुक्तालय मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा

महिला व बालविकास आयुक्तालयातील अधिकारी भरती परीक्षा

- १) जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी
- २) बालविकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण (आयसीडीएस आयुक्तालय)
- ३) अधीक्षक/निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था
- ४) रचना व कार्यपद्धती अधिकारी
- ५) अधिव्याख्याता
- ६) सांख्यिकी अधिकारी

पेपर १ : मराठी, इंग्रजी, सामान्यज्ञान, निवडक कायदे व संस्था (१०० प्रश्न, २०० गुण)

(१) मराठी

- १) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह
- २) वाक्यरचना
- ३) व्याकरण
- ४) म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
- ५) उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(२) इंग्रजी

- 6) Common Vocabulary
- 7) Sentence structure
- 8) Grammar
- 9) Use of Idioms and phrases & their meaning
- 10) Comprehension of passage

(३) सामान्यज्ञान

- ११) महाराष्ट्राचा इतिहास
- १२) महाराष्ट्राचा भूगोल
- १३) गणित
- १४) बुद्धिमत्ता चाचणी
- १५) चालू घडामोडी – जागतिक तसेच भारतातील चालू घडामोडी – राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(४) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे, संस्था, इ.

- १६) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
- १७) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)
- १८) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
- १९) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५

- २०) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४ (नियम क्रमांक ९२ व १०९)
- २१) राज्य महिला आयोग / महिला आर्थिक विकास महामंडळ
- २२) मानवी हक्क आयोग
- २३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

पेपर क्रमांक – २ : पदाच्या कर्तव्यासाठी आवश्यक ज्ञान (१०० प्रश्न, २०० गुण)

*** भारताचे संविधान, संसद व विधीमंडळ कामकाज व समित्या / १५**

- (१) भारताचे संविधान (सेवाविषयक बाबी व शिक्षणासंबंधित कलमे), संसद व विधीमंडळ कामकाज व विविध समित्या / १५

*** प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश / ५०**

- (२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ / ५
- (३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ / ५
- (४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ / ५
- (५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ / ५
- (६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ / ५
- (७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१ / ५
- (८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ / ५
- (९) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४ / ५
- (१०) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९ / ५
- (११) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका / ५

*** महिला व बालविकास विभाग, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालय**

- (१२) महिला व बालविकास विभागांतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेले कायदे व योजना / १५
- (१३) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८ / ५
- (१४) एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालयांतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या योजना / १५

(२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय

तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (१०० प्रश्न, २०० गुण)

- १) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्वाच्या चालू घडामोडी
- २) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- ३) **भारत व महाराष्ट्र** – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज, माहिती अधिकार कायदा
- ४) **भारतीय अर्थव्यवस्था व खालील बाबींशी निगडित मुद्दे** –
 - १) नियोजन
 - २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
 - ३) वृद्धी व विकास
 - ४) रोजगार
 - ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न
- ५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- ६) महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

- ७) **क्रीडा** – आंतरराष्ट्रीय महत्वाच्या क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंनी विविध स्पर्धांमध्ये नोंदविलेले विक्रम, नामवंत खेळाडूंची आत्मचरित्रे, केंद्र व राज्यशासनाच्या क्रीडाविषयक योजना, केंद्र व राज्यशासनाचे क्रीडाविषयक पुरस्कार, क्रीडाविषयक नियम, क्रीडा स्पर्धांमधील विविध बाबी व उद्भवणारी परिस्थिती
- ८) **बुद्धिमत्ता चाचणी** – अंकगणित, बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील

समाजकल्याण आयुक्तालयातील अधिकारी भरती अभ्यासक्रम

- १) सहायक आयुक्त, समाजकल्याण व तत्सम, गट-अ
- २) समाजकल्याण अधिकारी, गट-ब
- ३) गृहप्रमुख, गट-ब

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका

(१) समाजकल्याण –

- १) समाजकार्य – इतिहास व तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र
- २) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास – व्यक्तिमत्त्व व सामाजिकरण
- ३) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना – कारणे, वंचितांच्या (स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व सामाजिक कायदे
- ४) समाजकल्याण प्रशासन – राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील धोरणे, शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा.
- ५) सामाजिक सुरक्षा कायदे – (पीसीआर, पीओए, बालकामगार)
- ६) सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका व स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(२) सामान्य अध्ययन –

- ७) इतिहास
- ८) भूगोल, लोकसमुदाय व पर्यावरण
- ९) राज्यव्यवस्था, शासन, राजनीती व स्थानिक प्रशासन
- १०) अर्थव्यवस्था
- ११) विज्ञान
- १२) चालू घडामोडी

(३) गृहप्रमुख पद –

- १३) अध्यापन अभियोग्यता
- १४) संशोधन अभियोग्यता
- १५) वाचन आकलन, आधारसामग्री अर्थउकल
- १६) संप्रेषण, माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
- १७) उच्च शिक्षण पद्धती
- १८) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न
- १९) प्रशासकीय नियम व सुविधा – वसतिगृहांचे उद्देश, प्रशासकीय जबाबदारी, आर्थिक बाबी, सोयीसुविधा पुरवठा, पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन
- २०) मानसिक, बौद्धिक, व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका, नवीन उपक्रम

(४) बुद्धिमापन विषयक प्रश्न –

परीक्षाभिमुख तयारीसाठी अभ्यासघटकांचे वर्गीकरण

* सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकांची मागील २६ परीक्षातील प्रश्नांशी सांगड घातल्यास चाळणी परीक्षेची तयारी करताना त्याचे आपणास पुढील विभाग करता येतात. आपणास जी परीक्षा द्यावयाची आहे त्याशी संबंधित घटक आणि उपघटकांचा परीक्षाभिमुख अभ्यास करणे सोपे जावे या हेतूने सदर वर्गीकरण निश्चितच उपयुक्त आणि मार्गदर्शक ठरू शकते -

- १) इतिहास - भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- २) भूगोल - महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
- ३) राजकीय व्यवस्था - राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
- ४) भारतीय अर्थव्यवस्था
- ५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- ६) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
- ७) लोकसमुदाय व पर्यावरण
- ८) बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित
- ९) मराठी - सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाकप्रचार, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
- १०) इंग्रजी - Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Idioms and phrases, Comprehension
- ११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका
- १२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास - मानव विकास, व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण
- १३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास
- १४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना
- १५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना
- १६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना
- १७) समाजकल्याण प्रशासन - गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये
- १८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग - केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग, राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, राज्य महिला आयोग, महिला आर्थिक विकास महामंडळ
- १९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे - पेपर १ व २ मधील कायदे, प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश, महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे, सामाजिक सुरक्षा कायदे, महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
- २०) गृहविज्ञान - पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न
- २१) अध्यापन अभियोग्यता
- २२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण
- २३) उच्च शिक्षण पद्धती
- २४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
- २५) संप्रेषण
- २६) संशोधन अभियोग्यता
- २७) आधारसामग्री अर्थउकल

- * महत्त्वाची सूचना : वरील नमूद सर्वच्या सर्व घटक आणि उपघटकांची तयारी करणे अनिवार्य नसून आपण जी चाळणी परीक्षा देत असाल त्यास संबंधित व पूरक असणाऱ्या निवडक घटकांचाच अभ्यास करावा.

महत्त्वाचे मुद्दे

- (१) इतिहास – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- (२) भूगोल – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
- (३) राजकीय व्यवस्था – भारत व महाराष्ट्र – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
- (४) भारतीय अर्थव्यवस्था – पुढील बाबीशी निगडीत मुद्दे – नियोजन, संसाधनांचे एकत्रीकरण, वृद्धी व विकास, रोजगार, सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न
- (५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- (६) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी – राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी
- (७) लोकसमुदाय व पर्यावरण – लोकसमुदाय आणि पर्यावरण आंतरक्रिया, प्रदूषणाचे स्रोत, प्रदूषणाचे घटक आणि त्यांचा मानवी जीवनावरील परिणाम, नैसर्गिक व ऊर्जा साधनसंपत्तीचे शोषण, नैसर्गिक आपत्ती आणि ती कमी करण्यासाठी उपाययोजना
- (८) बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित – अंकगणित, बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णाक व बुद्ध्यांक मापन
- (९) मराठी – सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग, उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
- (१०) इंग्रजी – Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning, Comprehension of passage
- (११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका
 - १) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
 - २) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
 - ३) सामाजिक अर्थशास्त्र
 - ४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
 - ५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(१२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास

*** मानव विकास -**

- १) व्यक्तीच्या एकूण आयुर्मानातील मानवी अभिवृद्धी व विकास
- २) मानव विकासाची तत्त्वे व सिद्धांत
- ३) मानव विकास हक्काचे यथार्थदर्शन
- ४) कुटुंबाच्या लोकसंख्याशास्त्रीय व सामाजिक परिस्थितीतील बदल
- ५) महिलांचा अभ्यास, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम - सद्यःकालीन दृष्टिकोन

*** व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण -**

- १) व्यक्तिमत्त्वाच्या उपपत्ती व सामाजिकीकरण यांचे अध्ययन
- २) सामाजिकीकरणाच्या पद्धती व गतिशीलता
- ३) विभिन्न संस्कृतीतील विविध कुटुंबांच्या संदर्भातील सामाजिकीकरण
- ४) विशेष गरजा असलेली बालके - मध्यस्थीसाठी / हस्तक्षेपासाठी / थांबविण्यासाठी कार्यक्रम
- ५) धोका असलेली बालके - बालकामगार, रस्त्यावरील मुले, बाल दुर्व्यवहार, दीर्घकाल आजारी असलेली बालके

(१३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास

- १) बाल विकास तत्त्वे व टप्पे आयुर्मान विकास
- २) मानव विकास व वर्तन यांचे सिद्धांत
- ३) मानसिक व बौद्धिक विकास - बुद्ध्यांक, भावनांक
- ४) आयक्यू व इक्यूची व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका
- ५) बाल संगोपन
- ६) बाल्यावस्थापूर्व घ्यावयाची काळजी व विकास - नवीन दिसून येणारे कल, कार्यतंत्रे, संनियंत्रण व देखभाल
- ७) बाल्यावस्थेतील व पौंगडावस्थेतील विकासाच्या समस्या व अकार्यक्षमता मार्गदर्शन व समुपदेशन
- ८) प्रगत बाल अभ्यास पद्धती व बालकांच्या मूल्यमापनातील प्रगती

(१४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना

- १) भारतीय सामाजिक समस्यांची संकल्पना व कारक घटक यांचे विश्लेषण
- २) भारतातील वंचितांच्या (कुटुंबे, स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व उपाययोजना
- ३) सामाजिक समस्यांच्या बाबतीतील हस्तक्षेप - सूक्ष्म व मोठ्या स्तरावरील शासनाचे व स्वयंसेवी प्रयत्न

(१५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना

- १) महिला धोरण २००१
- २) महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या योजना - मनोधैर्य
- ३) लैंगिक समानता व महिला हक्कांचे बळकटीकरण - माझी कन्या भाग्यश्री योजना, सुकन्या योजना
- ४) शैक्षणिक उपक्रम - मुलगी वाचवा मुलगी शिकवा, किशोरी शक्ती योजना, राजीव गांधी किशोरी सबलीकरण योजना, सावित्रीबाई फुले कन्या कल्याण पारितोषिक योजना, सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती
- ५) आरोग्यविषयक योजना - जननी सुरक्षा अभियान, प्रजनन व बाल आरोग्य कार्यक्रम
- ६) महिला आर्थिक सक्षमीकरण - महिला प्रशिक्षण केंद्र अनुदान, महिलांना स्वयंरोजगार अनुदान, सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना

(१६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना

- १) एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेचे लाभार्थी
- २) आयसीडीएस योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा
- ३) पूरक पोषण आहार
- ४) लसीकरण - ३ वर्षापेक्षा कमी वयाची बालके, ३-६ वर्षाची बालके
- ५) आरोग्य तपासणी
- ६) संदर्भ आरोग्य सेवा
- ७) अनौपचारिक शालेयपूर्व शिक्षण
- ८) पोषण आणि आरोग्य शिक्षण
- ९) आरोग्य व स्वच्छता
- १०) गर्भवती व स्तनदामाता- टिटॅनसची लस, लोहयुक्त व जंतुनाशक गोळ्या
- ११) वाढीवर देखरेख - हिमोग्लोबीन, बॉडीमास इंडेक्स तपासणी
- १२) जीवन कौशल्य - १५ ते ४५ वर्षाच्या महिला
- १३) व्यवसायिक प्रशिक्षण - ११ ते १८ वर्षाच्या किशोरी
- १४) कुपोषण मुक्तीसाठी ग्राम बाल विकास केंद्रे
- १५) बाल संगोपन योजना

(१७) समाजकल्याण प्रशासन

- १) सामाजिक न्याय खाते - रचना, विभाग, संचालनालये, आयुक्तालये
- २) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शासकीय व स्वयंसेवी संस्था - रचना, कार्ये, भूमिका व धोरणे
- ३) शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा - कुटुंबे, स्त्रिया, युवक, वयोवृद्ध व मुले यांच्यासाठी
- ४) कुटुंबे, मुले, स्त्रिया, वयस्कर आणि विशेष गरजा असलेले लोक यांच्याबाबतीत समाज कार्याद्वारे हस्तक्षेप

*** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये**

- १) वसतिगृहांचे उद्देश, नियम व सुविधा पुरवठा
- २) गृहप्रमुखाची प्रशासकीय व आर्थिक जबाबदारी
- ३) पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन

(१८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग -

- १) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग
- २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
- ३) राज्य महिला आयोग
- ४) महिला आर्थिक विकास महामंडळ

*** केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग**

- १) मानवी हक्क आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
- २) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
- ३) आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
- ४) महाराष्ट्र मानवी हक्क आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
- ५) मानवी हक्क आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी

*** राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग**

- १) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
- २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
- ३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
- ४) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
- ५) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी

*** राज्य महिला आयोग**

- १) राज्य महिला आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
- २) राज्य महिला आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
- ३) राज्य महिला आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी

*** महिला आर्थिक विकास महामंडळ**

- १) महिला आर्थिक विकास महामंडळ - रचना, कार्ये, कामगिरी
- २) महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या योजना व योगदान

(१९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे

- १) पेपर १ मधील महत्त्वाचे कायदे
- २) महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
- ३) सामाजिक सुरक्षा कायदे
- ४) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
- ५) प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश - पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

*** पेपर - १ मधील महत्त्वाचे कायदे**

- १) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
- २) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
- ३) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
- ४) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४

*** महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे**

- १) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम १९५६
- २) हुंडा प्रतिबंध कायदा १९६१
- ३) वैद्यकीय गर्भपात अधिनियम १९७१
- ४) लिंग निदान प्रतिबंधक अधिनियम, गर्भधारणापूर्व व प्रसूतिपूर्व निदान तंत्र अधिनियम, १९९४
- ५) कौटुंबिक हिंसाचार पासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा २००५
- ६) लैंगिक हिंसा प्रतिबंध - पॉस्को, शक्ती कायदा
- ७) महिला कल्याणासाठीचे कायदे

*** सामाजिक सुरक्षा कायदे**

- १) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)

* महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८

- १) बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियमाचा उद्देश व गरज
- २) बालन्याय अधिनियमातील महत्त्वाची कलमे व तरतुदी, शिक्षेची तरतूद
- ३) बालन्याय अधिनियमाशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) बालक हक्कांचा जाहीरनामा
- ५) बालकामगार मुक्ती अभियान

* प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

- १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१
- २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९
- ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९
- ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१
- ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१
- ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१
- ७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२
- ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४
- ९) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९
- १०) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका

(२०) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

- १) पोषक आहाराचे मूलघटक
- २) पोषक आहार विषयक जीव-रसायनशास्त्र
- ३) अन्नविषयक सूक्ष्मजीवशास्त्र
- ४) सार्वजनिक पोषक आहार
- ५) उपचारशास्त्रीय पोषक आहार

(२१) अध्यापन अभियोग्यता

- १) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
- २) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये
- ३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
- ४) अध्यापनाच्या पद्धती
- ५) अध्यापन साधने
- ६) मूल्यमापन पद्धती

(२२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण

- १) क्रीडाशास्त्र
- २) शारीरिक शिक्षण
- ३) क्रीडा मानसशास्त्र
- ४) क्रीडा प्रशिक्षण व मार्गदर्शन – प्रशिक्षण संस्था व क्रीडा विद्यापीठे
- ५) क्रीडा व्यवस्थापन – क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन, क्रीडा स्पर्धादरम्यान उद्भवणारी परिस्थिती

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

- १) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
- २) औपचारिक व दूरशिक्षण
- ३) व्यावसायिक / तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
- ४) मूल्य आधारित शिक्षण

(२४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

- १) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान – अर्थ, फायदे, तोटे व वापर
- २) सर्वसाधारण संक्षिप्त रूपे व परिभाषा
- ३) इंटरनेट व ई मेलचे मूलभूत आधार

(२५) संप्रेषण

- १) संप्रेषणाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, टप्पे
- २) संप्रेषणाचे प्रकार
- ३) अवरोधक आणि परिणामकारक वर्ग संप्रेषण

(२६) संशोधन अभियोग्यता

- १) संशोधनाचा अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
- २) संशोधनाचे टप्पे
- ३) संशोधनाच्या पद्धती, संशोधनाचे नीतिशास्त्र
- ४) शोधनिबंध, लेख, कार्यसत्र, चर्चासत्र, परिषद व परिसंवाद
- ५) प्रबंध लेखन त्याची वैशिष्ट्ये आणि रूपरेखा

(२७) आधारसामग्री अर्थउकल

- १) आधारसामग्रीचे स्रोत, संपादन आणि अर्थउकल
- २) संख्यात्मक व गुणात्मक आधारसामग्री
- ३) आधारसामग्रीचे आलेखीय प्रतिरूपण व प्रतिचित्रण

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी, समाजकल्याण अधिकारी, तालुका क्रीडा अधिकारी

चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रह

(२१) अध्यापन अभियोग्यता

- १) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
- २) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये
- ३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
- ४) अध्यापनाच्या पद्धती
- ५) अध्यापन साधने
- ६) मूल्यमापन पद्धती

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२-१८)

- १) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
- २) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
- ३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, २० जून २००४
- ४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
- ५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
- ६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
- ७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २४ जानेवारी २०१६
- ८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २३ डिसेंबर २०१८

१) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी

- १) व्यक्ती केंद्रित समुपदेशन ही संकल्पना कोणी मांडली ?
 - १) कार्ल रॉजर्स
 - २) मिचेल
 - ३) नॉर्मन मन
 - ४) शेल्डन
- २) नीती शिक्षण म्हणजे हे होय :
 - १) योग्य मनोवृत्तीचा विकास व प्रेरक शक्तींचा विकास.
 - २) मानवाच्या भौतिक व सांस्कृतिक उन्नतीवर भर देणे.
 - ३) तार्किकतेवर आधारलेल्या नीतिमतेचा पुरस्कार करणे.
 - ४) सामाजिक समतेचा पुरस्कार करणे.
- ३) अपरिचिताला परिचिताच्या पातळीवर आणणे आणि परिचिताला अपरिचिताच्या पातळीवर आणणे या सूत्राचा
विचारावर आधारित अध्ययन प्रतिमानात जाणीवपूर्वक वापर केला जातो.
 - १) उद्गामी
 - २) सर्जन
 - ३) अवगामी
 - ४) चिकित्सक

- ४) वर्गाध्यापन, विद्यार्थ्यांचे अध्ययन व शिक्षक-विद्यार्थी आंतरक्रिया अशा सर्व वर्तनकृतींचा समूह म्हणजे
- १) प्रशिक्षण २) मूल्यमापन ३) अनुदर्शन ४) साधन
- ५) मूल्यशिक्षणाची विशेष तासिका महाराष्ट्र शासनाने रद्द केली आहे कारण
- १) मूल्यशिक्षण निरुपयोगी ठरत आहे.
२) मूल्यशिक्षण सर्वविषयांतर्गत एकात्मिक स्वरूपातच होऊ शकते हे संशोधनातून सिद्ध झालेले आहे.
३) मूल्यशिक्षणाच्या तासिकेला काय करायचे हे समजत नसल्याने मुलांचा वेळ वाया जातो.
४) आजूबाजूला सर्वत्र भ्रष्टाचार असल्याने शिक्षकांना मूल्य शिकवणे जड जाते.

२) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये

- १) वाक्यपूर्तीसाठी जास्तीत जास्त योग्य पर्याय निवडा.
विद्यार्थ्याला स्वतःच्या अध्ययन प्रक्रियेच्या नोंदी ठेवून, त्यावर विमर्शी चिंतन करण्याचे कौशल्य प्राप्त करायला मदत दिली तर त्याचा उपयोग
- १) विद्यार्थ्याच्या वैशिष्ट्यांचे मूल्यमापन करण्यासाठी होतो.
२) स्वतःच्या अध्ययन वाटचालीचे परीक्षण करण्याची संधी देऊन विद्यार्थ्याला स्वतःच्या विकासाचा मार्ग आखायला मदत देण्यासाठी होतो.
३) विद्यार्थ्याला स्वतःच्या वर्तनातील त्रुटींचे, स्वयंमूल्यमापन करायला मदत देता येते.
४) वरील सर्व.
- २) विद्यार्थ्याच्या अध्ययन प्रक्रियेचा निकषाधारित नोंद करण्याचा तक्ता म्हणजे
- १) प्रश्नावली २) अनुसूची ३) निरीक्षणपत्रक ४) शोधिका
- ३) राजेश बोर्डाच्या परीक्षेत अपयशी झाला, शिक्षकांनी पेपर कडक तपासले, असे म्हणतो. हे कशाचे उदाहरण आहे ?
- १) विस्थापन २) उदात्तीकरण ३) दमन ४) प्रक्षेपण
- ४) अध्ययनादरम्यान विद्यार्थ्याला स्वतःच्या आकलनाबाबत स्पष्टीकरणाची संधी देणे आवश्यक असते. त्यामुळे सुकरकाला (facilitator) त्याच्या आकलनाचे स्वरूप समजून घेऊन
- १) कोणत्या अध्ययन कृती रचायच्या याबाबत निर्णय घेता येतो.
२) त्याची पातळी निश्चित करता येते.
३) त्याला योग्य शोधप्रश्न विचारून आकलन प्रगत पातळीवर नेण्यासाठी मदत करता येते.
४) वरील सर्व
- ५) परीक्षेत नापास होणारा विद्यार्थी शिक्षकांनी नीट शिकविले नाही असे सांगून आपल्या दोषांना झाकण्याचा प्रयत्न करत इथे विद्यार्थी कोणती संरक्षण यंत्रणा वापरतो ?
- १) नकारात्मकता २) आत्मताडन ३) प्रक्षेपण ४) उदात्तीकरण

३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक

- १) 'समस्या निराकरण पद्धती' यांच्या तत्त्वमीमांसेवर आधारित आहे.
 १) ड्युई २) रूसो ३) मॉरीसन ४) प्लेटो
- २) शिक्षणक्षेत्रात विद्यार्थ्यांचे परस्परसंबंध तपासण्यासाठी पद्धतीचा उपयोग केला जातो.
 १) संकलित नोंदपत्रक २) प्रक्षेपण ३) समाजमिती ४) प्रासंगिक नोंद
- ३) शाळेला आलेल्या अतिकृत्रिमपणाच्या व साचेबंदपणाच्या उद्देगातून इलिचने ही कल्पना मांडली.
 १) निःशालाकरण २) बहुमाध्यम संपुटे ३) निर्मायकता ४) मुक्त शिक्षण
- ४) प्रत्येक अध्यापकाने स्वतःची गुणवत्ता सिद्ध करणे राष्ट्रीय मूल्यमापन आणि अधिस्वीकृती परिषदेकडून अनिवार्य केले आहे. याच्या परिणामी सर्व विद्यार्थ्यांची अध्ययन गुणवत्ता वाढेल असे म्हणता येणार नाही कारण
 १) अध्यापकांनी स्वतःची जबाबदारी आत्मीयतेने पार पाडली तर अध्ययन होणारच.
 २) अनेक विद्यार्थ्यांना शिकणे / अध्ययन म्हणजे काय हे समजत नाही. त्यामुळे ते फक्त प्रमाणपत्रालाच महत्त्व देतात.
 ३) अध्यापक स्वतःच्या ज्ञानभाषक दर्जाचे लेखापरीक्षण करून स्वतःतील त्रुटी दूर करतील.
 ४) अध्यापक व विद्यार्थी हे अध्ययनशील समूह म्हणून कार्यरत राहून एखादी समस्या जबाबदारीने सोडवतील.
- ५) ज्ञानरचना करण्यासाठी पोषक असे वातावरण रचतांना विद्यार्थी समूहांना तर प्रत्येक सदस्याला स्वतःची अध्ययनकृती उत्क्रान्त करणे शक्य होईल.
 १) व्यापक स्वरूपाच्या संकल्पनासंदर्भात, प्रक्रिया करण्याची व स्वतःच्या पद्धतीने अभिव्यक्ती करण्याची मुभा दिली.
 २) नेमक्या संकल्पनासंदर्भात, नेमक्या स्वरूपाची अभिव्यक्ती करण्याची अट घातली.
 ३) मुक्तअंत स्वरूपाच्या कृती करून, स्वतःच्या पद्धतीने निर्मिती करण्याची मोकळीक दिली.
 ४) वरीलपैकी एक व तीन योग्य.
- ६) चूक किंवा बरोबर लिहा.
 नवोदय विद्यालयात शिक्षण मोफत (निःशुल्क) दिले जाते.
 १) बरोबर २) चूक ३) दोन्ही बरोबर ४) वरीलपैकी काहीही नाही
- ७) सन १९८५ मध्ये दिल्ली येथे 'पर्यावरण शिक्षण' या विषयावर एक परिषद झाली. या वर्षी ने पर्यावरण शिक्षणासंबंधी प्राथमिक शिक्षणाचा अभ्यासक्रम तयार केला.
 १) एन.सी.ई.आर.टी २) एन.सी.टी.ई ३) एस.सी.ई.आर.टी. ४) यु.जी.सी.
- ८) एन.सी.टी.ई. (N.C.T.E.) चे प्रमुख उद्दिष्ट कोणते ?
 १) प्रशिक्षण संस्थांना मान्यता देणे
 २) अभ्यासक्रम व पद्धती यांबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे घालून देणे
 ३) शिक्षक प्रशिक्षणाच्या गुणवत्तेचा विकास साधणे.
 ४) नवीन मूल्यमापन तंत्रे विकसित करणे.

४) अध्यापनाच्या पद्धती/ अध्यापन साधने

- १) ज्या व्यक्तीला शैक्षणिक अभ्यासक्रमात त्या काळात दोष आढळले तिने किंडरगार्टन पद्धतीचा उपयोग सुरू केला-
 - १) फ्रोबेल
 - २) मॉटेसरी
 - ३) ताराबाई मोडक
 - ४) अनुताई वाघ
- २) हा सूक्ष्म अध्यापनाचा प्रणेता आहे.
 - १) स्किनर
 - २) क्रॉऊडर
 - ३) फ्लॅडर्स
 - ४) अॅलन
- ३) शिकविण्याचे पुढील तंत्र (actions) कृतीद्वारे शिक्षण आत्मसात करण्यावर भर देते -
 - १) मॉटेसरी
 - २) प्रकल्प
 - ३) किंडरगार्टन पद्धती (बालक मंदिर)
 - ४) वरीलपैकी एकही नाही
- ४) थॉर्नडाइकच्या प्रयत्न प्रमाद अध्ययनाच्या नियमातील अचूक पर्याय ओळखा.
 - अ) सज्जतेचा नियम
 - ब) परिणामाचा नियम
 - क) अनुशिलनाचा नियम
 - ड) सरावाचा नियम

पर्यायी उत्तरे :

 - १) (क) फक्त
 - २) (अ), (ब) आणि (क) फक्त
 - ३) (क) आणि (ड) फक्त
 - ४) वरीलपैकी सर्व
- ५) "वेब क्वेस्ट" या पद्धतीने अध्ययन वातावरण रचण्यासाठी सुकरकाने कोणत्या / ती कृती करणे आवश्यक ठरते ?
 - १) संबंधित सूत्राच्या (Theme) संदर्भात माहिती मिळवण्यासाठी व आवश्यक कृती करण्यासाठी जोडण्या (Links) उपलब्ध करणे.
 - २) विद्यार्थ्यांनी काय करावे, ते कोणत्या प्रकारे करून कोणती निर्मिती अपेक्षित आहे ते स्पष्ट करणे.
 - ३) कशा रीतीने स्वाध्याय सुपूर्द करायचे आहेत व त्यांचे मूल्यनिर्धारण कोणत्या निकषांवर केलं जाईल हे स्पष्ट करणे.
 - ४) वरील सर्व
- ६) बालकाच्या सामाजिक विकास अध्ययन पद्धती :
 - १) निरीक्षण पद्धती
 - २) समाज मिति पद्धती
 - ३) पदनिश्चयन पद्धती
 - ४) आयुर्मानात्मक पद्धती
- ७) जास्तीत जास्त उचित पर्याय निवडा.

वेब क्वेस्ट (जाल-शोध) या विद्यार्थीकेंद्री अध्ययन सुविधेत,

 - १) अध्यापक विद्यार्थ्यांपुढे काही समस्या ठेवून, आंतरजालाच्या मदतीने तिचे निराकरण करायला सांगतात.
 - २) अध्यापक विद्यार्थ्यांना, संगणकीय व आंतरजाल सुविधांमार्फत विविध अध्ययन स्रोत उपलब्ध करून देतात, त्यांच्या मदतीने विद्यार्थ्यांनी सहभागाने विशिष्ट सूत्राधारे (Theme), अस्सल अध्ययनकृती करायच्या असतात.
 - ३) विद्यार्थ्यांना स्वाध्याय करणे सोपे जावे म्हणून, अध्यापक आदर्श नमुने तयार करून, ते आंतरजाला मार्फत उपलब्ध करतात.
 - ४) परीक्षेला येणाऱ्या प्रश्नांची आदर्श उत्तरे व अंतर्गत मूल्यमापनासाठी, करायची सादरीकरणे यांचे आदर्श नमुने संगणकामार्फत उपलब्ध करतात.

- ८) स्वतंत्र विचारशक्ती, विद्यार्थ्यांमध्ये परस्पर विचार विनिमय, चर्चा करण्याची पात्रता, सहकार्य, परमसहिष्णुता; इत्यादी गुणांचा विकास करणे..... चा प्रमुख उद्दिष्ट होय.
- १) सहभागात्मक अध्ययन पद्धती
२) घटक-अध्ययन पद्धती
३) समवाय पद्धती
४) समालोचन पद्धती
- ९) 'कठपुतळ्या' हे शैक्षणिक साधन आहे.
- १) अप्रक्षेपित
२) प्रक्षेपित
३) श्राव्य
४) दृक्श्राव्य
- १०) मॉटेसरी पद्धतीतील क्रिया आहेत (चुकीचा मुद्दा शोधा) -
- १) दैनंदिन जीवनातील कृती
२) स्पर्श शिक्षणामधील कृती
३) भाषा व अंकगणित यातील उदाहरणे
४) संपूर्ण स्वातंत्र्य देणाऱ्या

५) मूल्यमापन पद्धती

- १) वर्तमानात, सतत सर्वकष मूल्यमापन महत्वाचे कारण ती
- १) विद्यार्थीकेंद्री स्वरूपाची प्रक्रिया आहे.
२) व्यक्तिनिष्ठ प्रक्रिया आहे.
३) सर्वात जास्त विश्वासाह व वैध प्रक्रिया आहे.
४) सोपी प्रक्रिया आहे.
- २) वाक्यपूर्तीसाठी उचित पर्याय निवडा.
- ज्ञानरचना उपागमानुसार विद्यार्थ्यांच्या विकासाचे मूल्यमापन हे त्याने
- १) केलेल्या अध्ययनप्रक्रिया नोंदी, समूह अध्ययनात दिलेला सहभाग, त्याच्या निर्मितीची गुणवत्ता, विद्यार्थ्यांचे विमर्शी चिंतन अहवाल यांच्या मदतीने केले जाते.
२) पूर्ण केलेले स्वाध्याय व अंतिम परीक्षा यांच्या मदतीने केले जाते.
३) संपादन चाचणीत मिळवलेले गुण, सादर केलेले प्रकल्प अहवाल व मुक्त मुलाखतीतील कार्यमान, यांच्या मदतीने केले जाते.
४) वरील सर्व प्रकारच्या पद्धतींनी केले जाते.
- ३) अंतर्गत मूल्यांकनामध्ये
- १) वर्षाअखेरीस विद्यार्थ्यांची जी परीक्षा घेतली जाते त्याचे मूल्यन केले जाते.
२) वर्षभर विद्यार्थी जे सतत कार्य करत असतो त्याचे मूल्यन केले जाते.
३) वर्षभर विद्यार्थी जी लेखी परीक्षा देतो त्याचे मूल्यन केले जाते.
४) वर्षभर विद्यार्थ्यांचे जे प्रात्यक्षिक कार्य असेल त्याचे मूल्यन केले जाते.
- ४) एकच कसोटी निरनिराळ्या प्रसंगी, निरनिराळ्या गटांना दिली असता प्राप्तांकामध्ये लक्षणीय फरक पडला नसेल, तर ती कसोटी समजली जाते.
- १) विश्वसनीय
२) सप्रमाण
३) प्रमाणित
४) समवर्ती सप्रमाण

- ५) “प्रावीण्याचे संदर्भात मुले ही मुलींपेक्षा श्रेष्ठ नाहीत”, ही प्रकारची परिकल्पना आहे.
१) अ-दिशादर्शक २) द्वि-पृच्छीय ३) दिशादर्शक ४) शून्य
- ६) कसोटीच्या प्रश्नातील उत्तराचे गुणांवर परीक्षकांच्या मतांचा प्रभाव न पडणे, म्हणजे होय.
१) वस्तुनिष्ठता २) व्यवहार्यता ३) सप्रमाणता ४) विश्वसनीयता
- ७) विशिष्ट पाठ्यक्रमाची उद्दिष्टे एखाद्या विद्यार्थ्यांनी कितपत यशस्वीपणे साध्य केली हे पाहण्यासाठी कोणत्या कसोटीचा वापर करतात ?
१) व्यक्तिमत्त्व कसोटी २) संपादन कसोटी
३) अभिवृत्ती मापन कसोटी ४) सर्जनशीलता कसोटी
- ८) तुम्हाला वर्ग सात चे वर्ग शिक्षक नेमले आहे. विद्यार्थ्यांमधील एक मुलगा जाणूनबुजून वर्गात लक्ष देत नाही व दुर्लक्ष करतो असे तुम्हाला जाणवले. स्वस्थ विद्यार्थी-शिक्षक संबंध उत्तम होण्याच्या दृष्टीने तुम्ही काय करायला पाहिजे ?
१) शाळेच्या मुख्याध्यापकास बातमी देणे
२) विद्यार्थ्याला शिक्षा देणे
३) मुलाशी त्याच्या अडचणीची पुन्हा पुन्हा साधार चर्चा करणे
४) पालक-शिक्षक संघाच्या सभेपर्यंत ही बाब पोहचविणे

**This is The End of the Free Sample
To Enrol for the Course Click on**

<https://www.studycircleonline.com/courses/woman-and-child-development-course-/47>
www.studycircleonline.com/courses/officer-recruitment-exam-course-in-social-welfare-commissionerate/42